

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет іноземних мов
Кафедра іноземних мов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **Формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на
уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи)**

Здобувачки 2 курсу групи 2МАІЗ
Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність: 014 Середня освіта
Спеціалізації: 014.021 Англійська мова і зарубіжна
література
Белінська Марина Олександрівна

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають
посилання на відповідне джерело

Науковий керівник
О.М. Яцишин, кандидат педагогічних
наук, доцент

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 <i>Розділ 1.</i>	
Теоретичні основи формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі	
1.1. Лінгвокраїнознавча компетентність особистості: зміст поняття, структурно-динамічні характеристики, механізми розвитку	7
1.2. Країнознавчий текст як лінгводидактичний феномен	18
1.3. Принципи відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старшої школи	25
Висновки до розділу 1	34
 <i>Розділ 2.</i>	
Методика формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старшої школи на уроках англійської мови	
2.1. Особливості формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання країнознавчих текстів у старшій школі	35
2.2. Комплекс вправ для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів	46
2.3. Аналіз результатів пробного навчання	60
Висновки до розділу 2	67
 ВИСНОВКИ	 69
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	 71
 ДОДАТКИ	 78

ВСТУП

У сучасному світі володіння англійською мовою стає не лише ключовою навичкою для успішної комунікації, але й важливим елементом культурного розмаїття та міжкультурного розуміння.

Засвоєння іноземної мови як інструмента міжкультурного спілкування неможливе без одночасного вивчення відповідної культури. Якщо розуміти під культурою сукупність усього, що робить і думає нація, то мова відображає саме те, як ця нація мислить.

Важливим елементом навчання іноземній мові уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи) є розвиток лінгвокраїнознавчої компетентності учнів як однієї із ключових цілей цього етапу формальної освіти, що досягається через вивчення культурних особливостей англomовних країн, їхньої історії, традицій, звичаїв та сучасного життя. При цьому важливо враховувати не лише практичний аспект володіння мовою, але й формування повного розуміння та глибокої зацікавленості учнів у культурному контексті, де вони мають можливість використовувати англійську мову [26, с. 79].

Формування лінгвокраїнознавчої компетенції – це спеціально організований процес педагогічного впливу на учнів, який реалізується у процесі застосування лінгвокраїнознавчого підходу на уроках іноземної мови в школі [41].

Основним засобом подання лінгвокраїнознавчої інформації є країнознавчий текст, який виконує інформаційні, мотиваційні та контролюючі функції та забезпечує умови для поступового формування механізмів мови, які нерозривно пов'язані з навчанням читанням, говорінням, аудіюванням та письмом. Вони дають знання про реальність цієї країни, мова якої вивчається, знайомлять з її географією, освітою, культурою тощо. І саме опрацювання краєзнавчих текстів є ефективним засобом формування лінгвокраїнознавчої компетентності й однією із важливих комунікативно-практичних цілей навчання іноземної мови учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Питання формування іншомовної лінгвокраїнознавчої компетенції представників різних цільових груп традиційно привертають увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед науковців, які зробили свій внесок у розробку відповідної проблематики – Веклич Ю., Бичок А., Божко Н., Вишневська К., Грищенко І., Гадкевич Л., Кузьменко Ю., Малихін О., Мартинюк В., Мормуль А., Панова Л., Сабітова А., Сафонова В., Сем'ян Н., Адер П., Байрам М., Браун Д., Гірш Е., Кідвелл Т. та інші.

Принципи та критерії відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності та особливості формування навичок читання країнознавчих текстів розглядали в своїх працях вітчизняні науковці: Безвін Ю., Беценко Т., Білянська І., Бірецька, Л., Бирюк О., Бориско Н., Голованчук Л., Дімова Л., Єременко Т., Зевако В., Лук'янченко І., Новохатько Л., Осадча Н., Погода Т., Сизонов Д., Тарнопольський О., Томашевська А., Топалова В., Трубіщина О., Ференчук-Піонтковська І., Швець Г., Шевченко Л., Юмрукуз А., та зарубіжні науковці: Воллес К., Дорніш М., Нутталл Ч., Рамсай К., Сміт Ф., Сперлінг Р.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить, що попри значний масив наукових праць присвячених даній темі, деякі актуальні для цієї галузі питання залишаються поза увагою вчених.

Отже, вагомість проблеми формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи) засобами читання країнознавчих текстів зумовлюють актуальність цього дослідження.

Об'єктом дослідження виступає процес формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи) засобами читання країнознавчих текстів.

Предмет дослідження – методичні засади застосування країнознавчих текстів на уроках англійської мови у старшій школі з метою розвитку лінгвокраїнознавчої компетентності учнів.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати доцільність застосування країнознавчих текстів у процесі розвитку лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі (10-11 класи), розробити комплекс вправ із застосуванням країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів та перевірити його ефективність у процесі пробного навчання.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання конкретних **завдань**:

1. Дослідити особистості лінгвокраїнознавчої компетентності: зміст поняття, структурно-динамічні характеристики, механізми розвитку.
2. Проаналізувати країнознавчий текст як лінгводидактичний феномен.
3. Розглянути принципи відбору країнознавчих текстів для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старшої школи.
4. Розкрити особливості формування лінгвокраїнознавчої компетентності засобами читання країнознавчих текстів у старшій школі.
5. Розробити комплекс вправ для формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів старших класів.
6. Провести аналіз результатів пробного навчання.

Для розв'язання поставлених завдань були використані такі **методи**:

- аналіз наукової літератури з методики навчання іноземних мов, лінгводидактики, педагогіки, психології, лінгвістики в рамках досліджуваної проблеми;
- метод вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду;
- описовий та зіставний методи, прийоми систематизації та класифікації для опису вправ, форм і методів роботи з країнознавчими текстами;
- метод пробного навчання;
- методи математичної статистики.

Теоретичне значення роботи полягає в обґрунтуванні доцільності застосування країнознавчих текстів у процесі формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблений комплекс вправ може бути використаний в процесі навчання англійської мови учнів у старшій школі (10-11 класи).

Експериментальна база дослідження. Пробне навчання проводилось на базі Комаргородського ліцею Томашпільської селищної ради Вінницької області, у 10 класі.

Апробація результатів дослідження здійснена на міжнародних і всеукраїнських конференціях: «Філософія, філологія, культура, освіта: слово молоді» (м. Чернігів, 26 березня 2024 року), «Мова, Освіта, Культура: Інтеграційні тенденції в сучасному світі» (м. Вінниця, 19 квітня 2024 року), «Актуальні питання вивчення германських романських і слов'янських мов і літератур та методи викладання іноземних мов» (м. Вінниця, 21-22 червня 2024 року), «Актуальні проблеми лінгвістики та методики викладання іноземних мов у вищому навчальному закладі та школі» (м. Вінниця, 31 травня 2024 року), «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (м. Вінниця, 30 жовтня 2024 року).

Загалом тези за результатами дослідження були опубліковані у збірниках матеріалів п'яти науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Мета та завдання дослідження визначили його структуру. Робота складається зі вступу, двох розділів, кожен з яких завершується висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 86 сторінок друкованого тексту. Список використаних джерел включає 68 найменувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. 2-ге вид. Київ: Академія, 2009. 376 с.
2. Бачинська І. А. Формування англомовної лінгвосоціокультурної компетенції учнів старшої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. 217 с.
3. Безвін Ю. Г. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх викладачів англійської мови засобами проектної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 216 с.
4. Беценко Т. П. Лінгвокультурологічний аналіз художнього тексту на уроці літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2016. №19/21 С. 8-10.
5. Бирюк О. В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів: дисертація кандидата педагогічних наук: 13.00.02. Київ, 2006. 206 с.
6. Бирюк О. В. Методичні передумови формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів при навчанні читання іншомовних текстів читання. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2007. № 48. С. 67-68.
7. Бистрицька Н. Ю. Використання зорових та слухозорових опор для формування монологічного мовлення. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-zorovih-ta-sluhozorovih-opor-dlya-formuvannya-monologichnogo-movlennya-260237.html>
8. Білянська І. П. Формування англомовної аудитивної компетентності майбутніх учителів із використанням аудіокниг художніх творів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2018. 317 с.
9. Бірецька Л. С. Лексична навичка як об'єкт формування у майбутніх медичних працівників. *Вісник Чернігівського національного*

педагогічного університету Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. 2012. Вип. 101. С. 35-38.

10. Бірецька Л. С. Критерії відбору навчального матеріалу для формування англомовної лексичної компетентності майбутніх лікарів у процесі професійно орієнтованого читання. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2013. № 27. С 232-238.
11. Богданова Н. Г. Експериментальна перевірка методики використання електронного навчального курсу при вивченні культурології та її вплив на когнітивну сферу студентів. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2013. № 1. С. 53-57.
12. Божко Н. В. Теоретичні засади розвитку лінгвосоціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/28084>.
13. Бориско Н. Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения). Монография, Київ : Изд. центр КГЛУ, 2004. 268 с.
14. Веклич Ю. І. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови. *Молодь і ринок*. 2012. № 3 (86). С. 118-121.
15. Вишневська К. Імітаційно-рольове навчання як процес підвищення комунікативної культури студентів економічної вищої школи. *Педагогіка вищої та середньої школи. Зб. наук. праць*. Кривий Ріг : КДПУ, 2015. Випуск 11. С. 211-216.
16. Вітренко А. В. Основні компоненти лінгвокраїнознавчої компетенцію *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Випуск 29. С. 138-143.
17. Гадкевич Л. Інтерактивні технології. *Завуч*. 2014. № 6. С. 34.
18. Галапчук-Тарнавська О. М., Міщук І. М. Формування навичок читання автентичних текстів на уроках англійської мови в основній школі. *Наукові*

записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». 2019. Вип. 6 (74), С. 165-167.

19. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи. *Тема*. 2014. № 3/4. С. 229-232.
20. Голованчук Л. П. Навчання учнів основної загальноосвітньої школи культурно-країнознавчої компетенції на уроках англійської мови : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. С. 68.
21. Дімова, Л. С. Відбір та організація лінгвокраїнознавчої лексики для навчання студентів мовних вузів спілкування в суспільно-побутовій сфері : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Одеса, 2016. С. 17.
22. Зевако В. І. Формування лінгвокраїнознавчої компетенції на заняттях з української мови як іноземної (навчально-методичні матеріали) URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32427>.
23. Кардаш Л. В. Поняття медіатексту як базової категорії медіалінгвістики. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44), квітень. С. 146-149, с. 366.
24. Ковальчук І. Г. Формування лінгвокраїнознавчої компетентності учнів на уроках англійської мови у старшій школі: підходи та методи. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 159. С. 79-84.
25. Кузнецова О. І. Використання країнознавчих текстів у навчанні іноземних мов. Харків : ХНУ, 2022. 107 с.
26. Кузьменко Ю. В. Основи лінгвокраїнознавства. Харків : Видавництво, 2017. С. 4.
27. Левченко Н. В. Країнознавство в сучасному навчанні іноземних мов: навчальний посібник. Київ : Либідь, 2020. 250 с.
28. Лебедева Н., Перва А-О., Романюк К. Мобільні додатки як інструмент для покращення граматичних навичок учнів. *Journal of Cross-Cultural Education*. 2024. Вип 3.С.45-54.

29. Малихін О. В., Карпюк В. А. Методика застосування ІКТ у процесі формування лінгвокраїнознавчої компетентності студентів-філологів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Том 68, № 6. С. 114.
30. Матієнко О., Бучацька С. Медіалінгвістичний ресурс лексичних запозичень у подкастах. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 65. Том 2. С. 189-194.
31. Матієнко О.С., Мартинова Т.І. Семантико-функціональний аналіз англіцизмів у мас-медійному дискурсі. *Вісник науки та освіти: Серія «Філологія»*. 2024. № 7(25). С. 381-392. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7\(25\)-381-391](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-7(25)-381-391)
32. Мартинюк В. Інтерактивний проект як засіб стимулювання мовленнєвої діяльності студентів університету : дис... канд. наук : 13.00.09. Київ, 2009. 238 с.
33. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
34. Мормуль А. Особливості формування лінгвокраїнознавчої компетенції майбутніх вчителів іноземної мови на початковому етапі ВНЗ <http://eprints.zu.edu.ua/11304/1/4%2C%202006.pdf>
35. Навчання читання англійською мовою студентів мовних факультетів. Навчальний посібник з курсу методики викладання іноземних мов у закладах вищої освіти / Т. Є. Єременко, О. М. Трубіцина, І. О. Лук'янченко, А. А. Юмрукуз. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2018. 201 с.
36. Новохатько Л. Г. Відбір текстів художньої літератури для формування німецькомовної компетенції в читанні у майбутніх філологів. *Вісник*

Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія. 2019. № 12. 70-78.

37. Осадча Н. В. Здатність та готовність до міжкультурного спілкування як компонент лінгвосоціокультурної компетентності. *Вісник Глухівського НПУ імені О. Довженка. Серія: педагогічні науки. 2017. № 27, 156-164.*
38. Осадча Н. В. Формування у старшокласників лінгвосоціокультурної компетентності в англомовному читанні на уроках країнознавства : дисертація кандидата педагогічних наук: 13.00.02. Київ, 2018. 248.
39. Панова Л. С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник. Київ : Академія, 2015. 328 с.
40. Погода Т. А. Міжетнічні відносини у студентському середовищі. *Демографія та соціальна економіка. 2010. № 2. С. 95.*
41. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова як друга іноземна 10-11 класів. Профільний рівень. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf>
42. Рудак Л. Г. Комунікативні компетенції під час навчання читання на уроках іноземної мови в початкових класах, особливості їх формування. URL: <https://naurok.com.ua/komunikativni-kompetenci-pid-chas-navchannya-chitannya-na-urokah-inozemno-movi-v-pochatkovih-klasah-osoblivosti-h-formuvannya-303194.html>
43. Сабітова А. П. Лінгвокраїнознавчий аспект викладання іноземної мови. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/13046>
44. Сафонова В. В. Лінгвокраїнознавча компетентність: структура і компоненти. Київ : Видавництво, 2018. С. 72.
45. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.

46. Сем'ян Н. В. Формування у майбутніх філологів англомовної лінгвосоціокультурної компетентності в читанні засобами поетичного твору : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2019. 238 с.
47. Соловйова С. В. Міжкультурна комунікація в навчанні іноземним мовам. Київ: Наукова думка, 2019. С. 19.
48. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. Навчальний посібник, Київ: Фірма «ІНКОС», 2016. 248 с.
49. Томашевська А. Ю. Формування у майбутніх фармацевтів англомовної лексичної компетентності в читанні та говорінні у процесі самостійної роботи : дис. ... канд. пед. Наук : 13.00.02. Тернопіль, 2019. 279 с.
50. Ференчук-Піонтковська І. О. Методика формування німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів у майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2019. 288 с.
51. Холодова Т. А. Країнознавство як складова навчання іноземних мов. Одеса : ОНУ, 2017. С.75.
52. Яцишин О.М. Автолінгводидактика як теорія і практика самонавчання іноземних мов. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2015. Випуск 42. С. 486-490.
53. Яцишин, О. М. Психолого-педагогічні особливості навчання іноземної мови дорослих слухачів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. Вип. 46. С. 362-366.
54. Britta Freitag-Hild. Teaching Culture-Intercultural Competence, Transcultural Learning, Global Education. *Teaching English as a Foreign Language*. 2018. P. 159-175.

55. Buchatska, S., Zarichna, O., Matiienko, O., & Khurtenko, O. Enhancing media literacy skill building in pedagogical universities: Our view and experience. *East European Journal of Psycholinguistics* , 11(1), 2024. 47-62. <https://doi.org/10.29038/eejpl.2024.11.1.buc>
56. Cortazzi M., & Jin L. Cultural Mirrors: Materials and Methods in the Teaching of Cultures. In: E. H. M. M. S. A. (Ed.). *Teaching Languages and Cultures*. London : Continuum. 2019.
57. Davitishvili N. Cross-Cultural Awareness and Teaching English as a Second Language in the Context of Globalization. *Sino-US English Teaching*. 2017. Vol. 14. № 9. P. 649-668.
58. Garton Sue. Teaching With Technology, Programme 4. URL: <http://marylandpublicschools.org/about/Documents/DEE/ProgramApproval/Reading/SecondaryContentAreasInformation.pdf>.
59. Hirsch E. D. The Dictionary of Cultural Literacy: What Every American Needs to Know. Houghton mifflin company. Boston. NY., 2012. 647 p.
60. Kidwell T. Teaching about Teaching about Culture: The Role of Culture in Second Language Teacher Education Programs. *TESL-EJ*. 2019. Vol. 22. No. 4. P. 1-16.
61. Nuttall Ch. Teaching Reading Skills in a Foreign Language. Oxford: Oxford University Press., 2016. P. 174.
62. Ontario. Ministry of Education. URL: <http://www.edu.gov.on.ca/eng/elementary.html>.
63. Ramsay C. M., Sperling R. A., Dornish M.M. A comparison of the effects of students' expository text comprehension strategies. *Instructional Science* 2019. No. 38. P. 551-570.
64. Risager K. Language and Culture: Global Flows and Local Complexity. Clevedon: Multilingual Matters, 2016. P. 45.
65. Robertson C, Acklam R. Action Plan for Teachers. British Broadcasting Corporation, 2016. 44 p.

66. Roliak A., Matiienko O., Koliadych, Yu., Yatsyshin O., Dakaliuk O. Adults as non-traditional students in the tertiary education of Denmark and Ukraine: comparative discourse of structural, psychologic and pedagogic peculiarities. Independent Journal of Management & Production. 2020. № 11(9). P. 2215-2234.
67. Smith F. Understanding Reading: A Psycholinguistic Analysis of Reading and Learning to Read (6th Edition). URL: https://archive.org/stream/UnderstandingReading-FrankSmith/frank-smith-reading_djvu.txt.
68. Tymkova, V., Lebedieva, N. Formation of future manager's professional communicative culture. *Актуальні питання іноземної філології : наук. журн.* / редкол. : І. П. Біскуб (гол. ред.) та ін. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки (2022). № 16, С. 193–199.